

Ontwikkeling en toepassing van DPL 2.0

Instrument voor het bepalen van de duurzaamheidsprestatie van een wijk

Korte beschrijving van resultaten project

Amsterdam, december 2004

Jaap Kortman
Harry van Ewijk
IVAM

Postbus 18180, 1001 ZB, Amsterdam
Tel. 020 – 525 5080, fax 020 – 525 5850, jkortman@ivam.uva.nl

Adrie de Groot-van Dam
Robin Seijdel
Anne Dullemond
TNO Bouw

Postbus 49, 2600 AA, Delft
Tel. 015 – 276 3116, fax 015 – 2763024, a.degroot@bouw.tno.nl

Ruud Baartmans
TNO-MEP

Postbus 342, 7300 AH, Apeldoorn
tel. 055 – 549 3702, fax 055 – 549 3231, r.f.w.baartmans@mep.tno.nl

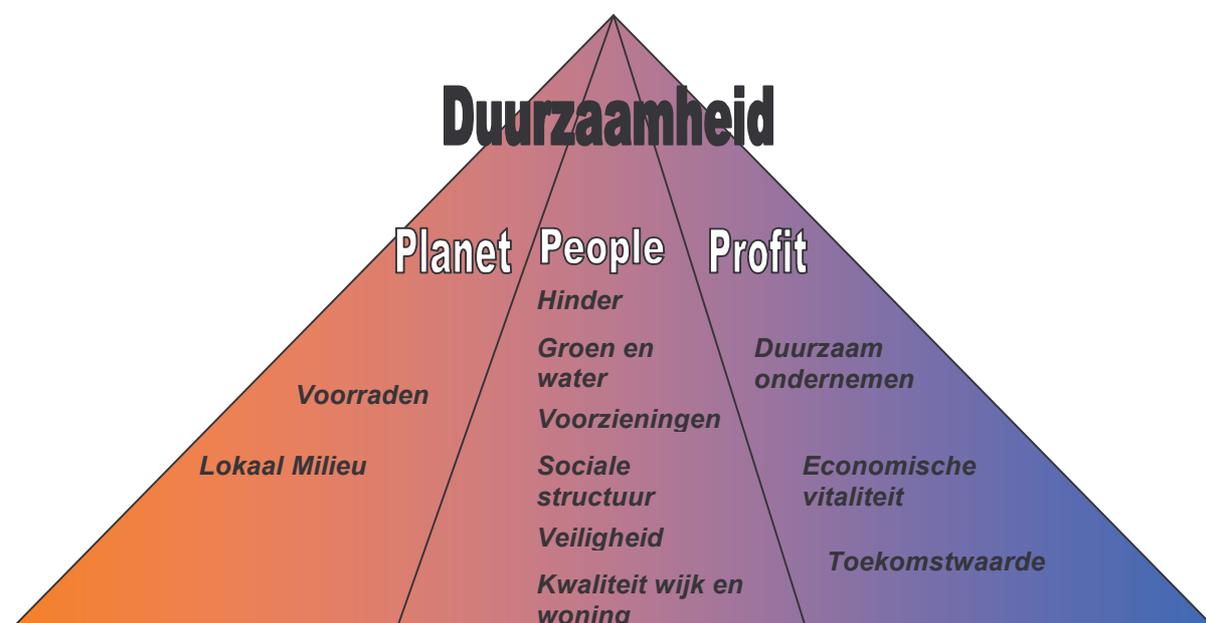
Het project is uitgevoerd met een financiële bijdrage van het ministerie van VROM evenals van de gemeenten
Den Haag en Den Helder

Iso doc. Nr. 0432-o

1. Aanleiding

DPL is een initiatief van IVAM, TNO Bouw en TNO MEP (Milieu Energie en Procesinnovatie) en staat voor Duurzaamheidsprestatie van een locatie. Doel van het initiatief is het ontwikkelen van een instrument voor gemeenten om de duurzaamheid van een wijk in de volle breedte te bepalen; binnen de lijnen leefbaarheid, milieu en economie. Het initiatief is in 1999 gestart en is financieel ondersteund door het ministerie van VROM en de gemeenten Den Haag en Den Helder.

DPL is een meetinstrument. Het geeft antwoord op de vraag of de ene wijk duurzamer is dan een andere vergelijkbare wijk. DPL heeft daarmee een afgebakende functie en kan in combinatie met andere (ontwerp) instrumenten worden ingezet. Bij het meten van de duurzaamheid wordt onderscheid gemaakt in drie basis elementen van duurzaamheid, te weten leefbaarheid (People), milieu (Planet) en economie (Profit) (zie onderstaande figuur).

DPL is in stappen ontwikkeld. Na DPL1 is in de periode februari 2003 tot en met augustus 2004 het project DPL2 uitgevoerd. In dit project is de bepalingsmethode voor duurzaamheid verbeterd en is een tweede verbeterde versie van het instrument gemaakt: DPL2.0. De ontwikkeling van de methode is uitgevoerd op basis van verschillende inputs, zoals de ervaringen met DPL 1.0, de wensen van gemeenten en andere leden van de begeleidingscommissie en voortschrijdende wetenschappelijke inzichten over de methode. Het DPL2.0 instrument is als prototype zo gemaakt dat gemeenten daadwerkelijk zelf aan de slag konden met het instrument, waarbij zij door de onderzoekers zijn begeleid. Het instrument DPL2.0 is in vier praktijk pilots in de gemeenten Den Haag en Den Helder getest.

2. Activiteiten

Het project DPL 2 is in zes stappen uitgevoerd:

- Stap 1: Voorbereiding;
- Stap 2: Methodiek ontwikkeling;
- Stap 3: Opstellen referentieprofielen van wijken
- Stap 4: Bouw van nieuw prototype DPL 2.0;
- Stap 5: Pilots bij gemeenten;
- Stap 6: Evaluatie en opstellen aanbevelingen.

De resultaten van de stappen zijn hieronder kort weergegeven.

Stap 1: Voorbereiding

De voorbereiding is in twee onderdelen uitgevoerd. Ter voorbereiding van de ontwikkeling van DPL is op 20 februari 2003 een workshop belegd met de begeleidingscommissie. Hierin waren vertegenwoordigd medewerkers van gemeenten, een projectontwikkelaar, kennisinstellingen, zoals het Dubo centrum, SEV, NOVEM, CROW, TUD, GIDO, provincies en ministeries, met name van VROM (zie bijlage 1). In deze workshop zijn door de leden van de commissie suggesties gedaan voor de verbetering van DPL 1.0. Een deel van deze suggesties is door de projectgroep overgenomen. De begeleidingscommissie is verder gedurende het project vier keer bijeen gekomen: op 20 februari en 24 juni 2003 en op 17 februari en 29 juni 2004.

Het tweede deel van de voorbereiding bestond uit het vinden van pilots bij gemeenten met als doel deze gemeenten het instrument te laten testen in de praktijk. Deze gemeenten werd gevraagd om gegevens van de pilotwijk te verzamelen, in het instrument in te voeren en de duurzaamheid van de wijk te bepalen. Verder diende te worden nagegaan hoe met de resultaten gebruikt konden worden in gemeentelijke beleidsprocessen. Er zijn gesprekken gevoerd met de volgende gemeenten: Alkmaar, Haarlem, Utrecht, Doetinchem, Dordrecht, Gorinchem, Almere, Leeuwarden, Den Haag en Den Helder. Uiteindelijk hebben Den Haag en Den Helder als pilot gemeenten aan het project deelgenomen (zie hoofdstuk 4).

Stap 2: Methodiek ontwikkeling

In deze stap is de bepalingsmethode met hulp van de begeleidingscommissie en pilot gemeenten verfijnd en in de breedte uitgewerkt. De methodiek is verder uitgewerkt langs de drie lijnen 'leefbaarheid, milieu en economie'. Er is onderscheid gemaakt in 3 niveaus: thema's, aspecten en indicatoren. Er is door de begeleidingscommissie een groot aantal suggesties gedaan om de duurzaamheids- aspecten aan te passen en uit te breiden. In een aantal ronden is de set van duurzaamheidsaspecten voor DPL 2.0 definitief vastgesteld (zie figuur 2). Deze aspecten zijn in hoofdstuk 3 gepresenteerd.

Stap 3: Opstellen van referentieprofielen van wijken

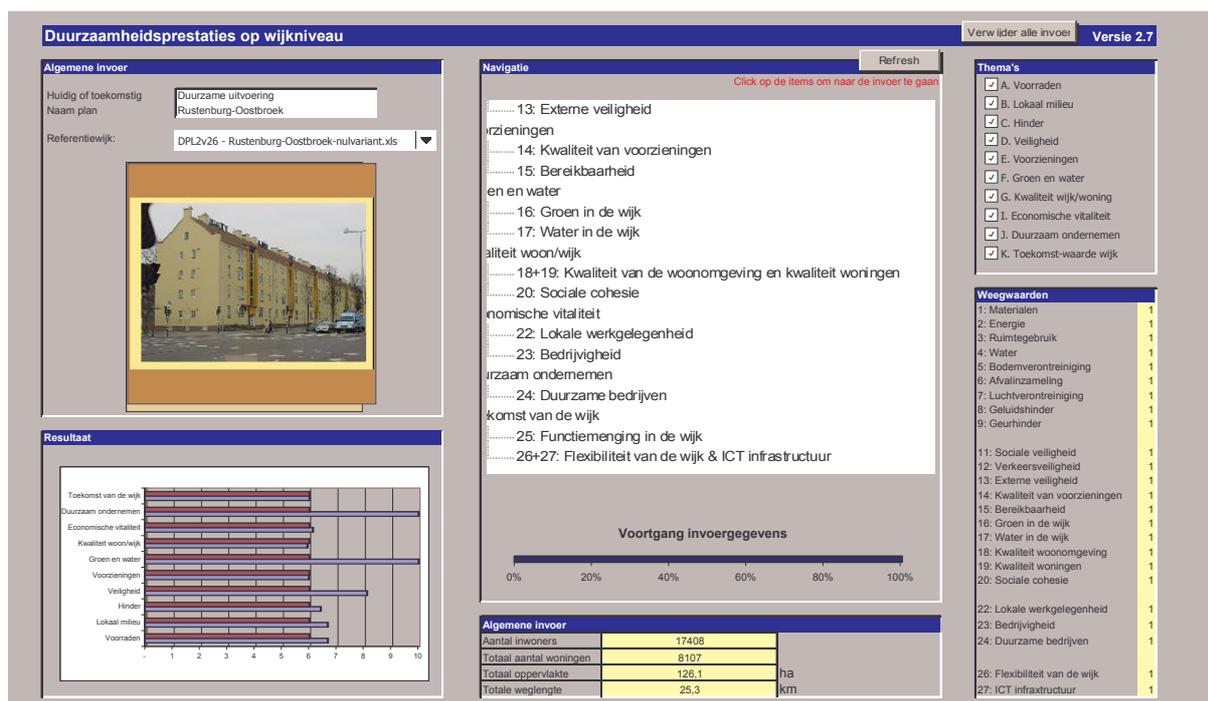
Een belangrijke handicap voor het toepassen resultaten van DPL voor de start van DPL2 was dat er nog geen ervaringscijfers van wijken beschikbaar waren. Daardoor konden gemeenten de duurzaamheidsprestatie van hun wijk niet vergelijken met die van een andere wijk. Dit probleem is door de gemeenten praktisch opgelost door te kiezen voor de referentie van de bestaande situatie (Den Haag) of een andere vergelijkbare wijk binnen de gemeente zelf (Den Helder).

Er bestaat geen standaard ontwerp voor een duurzame wijk. Verschillende typen wijken hebben verschillende kansen voor duurzaamheid. In een binnenstadswijk is minder ruimte voor groen en biodiversiteit maar meer ruimte voor een hoge dichtheid en een beter voorzieningenniveau. DPL hanteert daarom verschillende referenties voor verschillende typen wijken. Daartoe is binnen DPL 2 eerst een wijktypologie gekozen, namelijk van het

Nationaal Pakket Stedenbouw. Redenen hiervoor zijn dat deze typologie reeds wordt gebruikt, bekend mag worden verondersteld en ondersteund is door de begeleidingscommissie. Met deze indeling zijn een aantal referentieprofielen opgesteld en in het programma ingevoerd, namelijk: Rustenburg-Oostbroek uit Den Haag (2 varianten), Doorzwin en Malzwin uit Den Helder en Geuzenveld en het GWL terrein uit Amsterdam.

Stap 4: Bouw van nieuw prototype DPL2.0

Op basis van een programma van eisen hebben IVAM en TNO een nieuw prototype DPL instrument versie 2 ontwikkeld waarmee gemeenten zelf met ondersteuning van de projectgroep aan de slag zijn gegaan. Op basis van hun ervaringen met het instrument is een laatste versie aan het einde van het project gemaakt, namelijk versie 2.28. In onderstaand figuur is het openings scherm van DPL2.0 weergegeven.

Stap 5: Pilots bij gemeenten

Twee gemeenten, Den Haag en Den Helder hebben het prototype DPL2.27 uitgetest in pilotwijken. In Den Helder zijn berekeningen uitgevoerd van twee bestaande wijken Malzwin en Doorzwin. De ervaringen worden gebruikt bij het formuleren van doelstellingen voor de nieuwe wijk Dorp Oost. In Den Haag zijn de nulsituatie en twee varianten doorgerekend van de wijk Rustenburg-Oostbroek. De ervaringen worden gebruikt voor de herstructurering van deze wijk en Moerwijk. De bevindingen van de gemeenten met het gebruik van DPL 2 zijn weergegeven in hoofdstuk 4.

Doorzwin Den Helder

Malzwin Den Helder

Rustenburg-Oostbroek
Den Haag

Stap 6: Evaluatie en opstellen aanbevelingen

De vastgelegde eisen voor de toepassing en functionaliteit van de DPL zijn met een vragenlijst (zie bijlage 2) geëvalueerd. De evaluatie van het werken met DPL door de twee gemeenten is weergegeven in hoofdstuk 4. Het rapport eindigt met aanbevelingen in hoofdstuk 5.

3. Beoordelingsaspecten in DPL2

In stap 2 van het onderzoek is de methode van het meetinstrument langs de drie basiselementen, People, Planet en Profit, uitgewerkt in 11 thema's en 25 aspecten.

Uitgangspunten bij de ontwikkeling van deze set zijn:

- De geselecteerde aspecten voorspellen de duurzaamheid van een wijk in brede zin;
- Er wordt bij een aantal indicatoren een splitsing gemaakt tussen indicatoren voor een nieuwbouwwijk en een bestaande wijk;
- De beoordeling betreft voor een nieuwe wijk de fysieke inrichting;
- De beoordeling betreft voor een bestaande wijk zowel de fysieke inrichting als de geënuquëerde beleving door bewoners;
- De aspecten sluiten waar mogelijk aan op bestaand beleid, zoals Concept beleidskader ISV2, MILO, Grote Stedenbeleid, prestatievelden MOP,
- De aspecten sluiten waar mogelijk aan op bestaande beleidsinstrumenten, zoals EPL, GSB enquête, WPL, Zwerfafval, GES, etc (zie onderstaande tabel)
- De aspecten worden zo veel mogelijk zo uitgewerkt dat er gegevens bij gemeenten voor handen zijn.

In onderstaande tabel zijn de aspecten weergegeven:

Milieu (Planet)			
Thema / Aspect	Nieuwbouw indicator	Bestaande wijk indicator	Motivatie en bron
A. Bovenlokaal milieu			
1. Materialen	prognose hoeveelheid en aard materialen voor woningen, kantoren en wegen in uitputtingseenheden (LCA)	idem raming	Methode sluit aan bij LCA instrumenten op gebouwniveau zoals Eco-Quantum (SBR) en GreenCalc (DGMR).
2. Energie	prognose energiegebruik in de gebruiksfase voor woningen, en kantoren in CO ₂ equivalenten	idem raming	Energiegebruik wordt berekend met het EPL programma (Energie Prestatie op Locatie) (NOVEM)
3. Ruimtegebruik	Intensiteit van het ruimtegebruik gemeten met de methode van de FloorSpaceIndex (FSI)	idem	FSI is een veel gebruikte methode voor het bepalen van de intensiteit van het grondgebruik. Bijvoorbeeld: Meten met twee maten, DRO, Amsterdam, april 2001
B. Lokaal milieu			
4. Waterbeheer	Hoeveelheid af te voeren water bij piekbelasting	idem raming	Methode sluit aan bij WPL, Water Prestatie op Locatie
5. Bodem - verontreiniging	oppervlak verontreinigde grond: hectare * verontreinigingsklasse	Idem	Methode sluit aan bij de Gezondheids Effect Screening (GES) en Globis.
6. Afval	Aantal afval inzamelpunten per 100 woningen	gemeten hoeveelheid restafval, gescheiden ingezameld afval en zwerfafval in een wijk	Methode voor afval afgeleid van dataverzameling in gemeenten. Methode voor zwerfafval komt van CROW en de Stichting Nederland Schoon
7. Gezondheid	berekende locale NO ₂ en CO en fijn stof emissies door verkeer + industrie: concentratie jaargemiddelde	Idem	Methode sluit aan bij Gezondheids Effect Screening (GES), CAR model en VerkeersMilieukaart

Sociaal (People)			
Thema / Aspect	Nieuwbouw indicator	Bestaande wijk indicator	Motivatie en bron
C. Hinder			
8. Geluidshinder	berekende geluidshinder gekoppeld aan hinderzone (ernst * ha)	of gemeten geluidshinder of beleving geluidshinder	Methode sluit aan bij reken en Meet voorschrift Wegverkeerslawaai en GES
9. Stankoverlast	prognose stankhinder gekoppeld aan hinderzone (ernst * ha)	of gemeten stankoverlast of beleving stankoverlast:	Voor meten en berekenen sluit methode aan bij NeR. Voor beleving de GSB enquête
D. Veiligheid			
10. Sociale veiligheid	niet	beleving veiligheid of gemeten veiligheid: criminaliteitscijfers	Voor beleving de GSB enquête Voor meten de Politie-statistieken
11. Verkeersveiligheid	Lengte gevaarlijke wegen in een wijk	of beleving verkeersveiligheid of gemeten veiligheid: ongelukken	Voor aantal ongelukken de Politie-statistieken Voor beleving de GSB enquête.
12. Externe Veiligheid	prognose risico: risiconiveau gekoppeld aan zone	Idem	Methode sluit aan bij IPO risicomallen. Weging vindt plaats met GES aanpak
E. Voorzieningen			
13. Kwaliteit van voorzieningen	prognose aanwezigheid en intensiteit van verschillende voorzieningen in plangebied	Idem of waardering niveau	Methode aanwezigheid is zelf ontwikkeld. Waardering is gebaseerd op GSB enquête.
14. Bereikbaarheid	Berekening is combinatie van afstand tot treinstation: in km, bus- en tramlijnen: aantal, haltes, frequentie, aantal parkeerplaatsen en aansluiting hoofdwegennet	Idem of beleving bereikbaarheid	Berekening is zelf ontwikkeld. Voor beleving de GSB enquête
F. Groen en water			
15. Groen in de wijk	Oppervlak groen in de wijk al dan niet gekoppeld aan kwaliteitsniveau: m ² *kwaliteit	Idem of beleving van groen	Beleving op basis van de GSB enquête
16. Water in de wijk	Niet uitgewerkt	Niet uitgewerkt	
G. Kwaliteit van de wijk / woning			
17. Kwaliteit wijk	Niet uitgewerkt	Beleving kwaliteit van wijk Gemiddelde WOZ-waarde van wijk afgezet tegen het gemiddelde in de regio (verhouding huur/koop)	WOZ waarde is ontwikkeld door de belastingdienst. Beleving is gebaseerd op vragen uit de GSB enquête.
18. Kwaliteit woning	Zie 18	Beleving kwaliteit van woning	Zie 18
H. Sociale structuur			
19. Sociale cohesie	Niet uitgewerkt	Beleving sociale cohesie of het percentage werkelozen	Beleving is gebaseerd op vragen uit de standaard GSB enquête. Uit het onderzoek "Voor beleid achter de cijfers (Intomart 2000) blijkt dat het percentage werkelozen de kwaliteit van sociale relaties in de buurt sterk verklaart.

Economie (Profit)			
Thema / Aspect	Nieuwbouw indicator	Bestaande wijk indicator	Motivatie en bron
I. Economische Vitaliteit			
20. Werkgelegenheid	Niet uitgewerkt	aantal arbeidsplaatsen per 1000 inwoners	Sluit aan bij GSB beleid doelstelling werkgelegenheid
21. Bedrijvigheid	prognose aantal bedrijven en variatie in de wijk (SBI codes)	aantal bedrijven en variatie in de wijk (SBI codes)	Sluit aan bij GSB beleid doelstelling bevorderen economische vitaliteit
J. Duurzaam ondernemen			
22. Duurzamere bedrijven	Niet uitgewerkt	Aantal bedrijven met milieuzorgsysteem	De Indicator is zelf ontwikkeld
K. Toekomstwaarde wijk			
23. Functiemenging	Menging van functies in de wijk	Idem	Sluit aan bij beleid gericht op functie-menging. De methode is zelf ontwikkeld
24. Flexibiliteit	Restruimte en uit te geven ruimte (ha)	Idem	De indicator is zelf ontwikkeld
25. Infrastructuur	Aanwezigheid van hoogwaardige breedbandverbinding	Idem	De indicator is zelf ontwikkeld

4. Evaluatie pilotgemeenten

Op basis van evaluatievragen (zie bijlage 2) hebben de twee gemeenten hun pilotproject geëvalueerd. Achtereenvolgens worden de door gemeente Den Helder en gemeente Den Haag geschreven evaluaties gepresenteerd.

4.1. Den Helder

De gemeente Den Helder bestaat uit twee kernen: Den Helder en Julianadorp. De gemeente werkt aan de ontwikkeling van Dorp Oost, een nieuwe woonlocatie in het oostelijk deel van Julianadorp. Het plan voor Dorp Oost is de bouw van 2-onder-1 kap woningen, vrijstaande woningen en lichte bedrijven (categorie 1 en 2). Het ambitieniveau voor duurzaamheid moet nog worden gekozen. De realisatie van Dorp-Oost is voorzien in 2010. De resultaten van de pilot zullen worden gebruikt bij de vorming en vaststelling van het ambitieniveau.

Voor de DPL2 pilot zijn twee nabije wijken als referentiewijk onderzocht: Doorzwin en Malzwin. Doorzwin (circa 900 woningen) heeft veel sociale woningbouw, in rijtjes of gestapeld, en heeft veel water in de wijk. De wijk is compact opgezet en bevat veel geschakelde woningen. De aanleg van Doorzwin is gestart in de jaren '70. Bij het ontwerp van de wijk was water een leidend principe; veel huizen staan aan het water. Doorzwin heeft een woonfunctie. Er is geen industrie of commerciële of overige dienstverlening. Het wijktype is laagbouw in middelhoge dichtheid. Malzwin (circa 300 woningen) heeft veel vrijstaande woningen op grotere kavels, gebouwd met aandacht voor duurzaamheid. Malzwin heeft geen water in de wijk maar is wel door water omgeven. De wijk wordt vanaf 1998 aangelegd en is momenteel bijna gereed. Malzwin heeft net als Doorzwin een woonfunctie, maar met woningen in een hoger prijssegment. Er is geen industrie of commerciële of overige dienstverlening. Het wijktype is laagbouw in lage dichtheid.

Gegevens verzamelen

De voor DPL benodigde invoergegevens waren veelal geclusterd te vinden bij verschillende afdelingen. De gegevens werden aangeleverd door de volgende gemeentelijke afdelingen Ruimte, Wonen en Ondernemen (onderafdelingen Beleidsontwikkeling, Planontwikkeling, Ingenieursbureau en Grondzaken), Stadsbeheer (onderafdeling Beheer openbare ruimte) en Facilitair Bedrijf (onderafdeling Advies en onderzoek) en bij de politie, het CBS en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Het verzamelen was lastig doordat de gemeente bij aanvang van de pilot net een reorganisatie achter de rug had en doordat de gemeente kampt met onderbezetting. Als gegevensbronnen werden gebruikt: eigen gebiedskennis en gebiedskennis van collega's, geo-informatie, statistische gegevens uit 'Den Helder in cijfers', CBS-gegevens, informatie uit bewonersenquête, etc. Automatisering van gegevensopslag, zoals in Den Haag, kan het verzamelen van gegevens voor DPL in de toekomst vergemakkelijken. Ongeveer 50% van de benodigde gegevens was direct beschikbaar. Eenvoudig te verzamelen waren beheergegevens, gegevens uit 'Den Helder in cijfers', eigen gebiedskennis (o.a. over geluidshinder en externe veiligheid), en gegevens over bodemverontreiniging (uit Globis). Sommige gegevens waren niet beschikbaar op het schaalniveau van de wijken, maar wel op het schaalniveau van heel Julianadorp. Dit betrof onder andere gegevens uit de leefbaarheidsenquête.

De bruikbaarheid van gegevens uit enquêtes zijn vaak een probleem in kleine gemeentes omdat de vragen van deze enquêtes zijn niet 1-op-1 aansluiten bij de vragen uit de GSB-enquête Leefbaarheid en Veiligheid en daarmee DPL2.0.

Gegevens van CBS wijken af van de eigen gegevens. Verder waren er voor aspect 12 Verkeersveiligheid niet de gevraagde gegevens beschikbaar over te hard rijden en over aanrijdingen beschikbaar (wél over agressief rijgedrag).

Gegevens invoeren

De mogelijkheden om gegevens in het instrument DPL2.0 in te vullen zijn helder, beschikbaar en logisch. Als eenmaal de gegevens gevonden zijn, kost het invoeren in het instrument ongeveer 1,5 uur per wijk.

Resultaten presenteren

De resultaten worden in DPL2.0 op thema niveau (alle 11 thema's) gepresenteerd. De presentatie in grafiekvorm op een schaal van 0 tot 10 is overzichtelijk. Indicatoren waar Den Helder nog enige bedenkingen bij heeft, zijn het percentage werkloosheid als indicator voor de sociale cohesie in een wijk (aspect 19), het percentage bedrijven met een milieuzorgsysteem als indicator voor duurzame bedrijven (aspect 22) en functiemenging als aspect van duurzaamheid (aspect 23).

Het instrument DPL dient te worden aangevuld met een begrippenlijst (definities). Het begrip 'Voorzieningen' komt nu op meerdere plaatsen in de invoerlijst voor, met daaraan aan de hand van de vragen verschillende omschrijvingen gekoppeld. Een betere definitie is nodig. De lay-out van de DPL tool is gebruiksvriendelijk, al moet door Den Helder nog wel meer ervaring worden opgedaan met het werken met het instrument.

Welke indicatoren bruikbaar zijn voor het beleid van de gemeente kan nog geen uitspraak worden gedaan omdat de ambities voor Dorp Oost nog moeten worden vastgesteld.

Draagvlak en aandacht voor duurzaamheid

DPL wordt in Den Helder gebruikt om de ambities voor de nieuwe wijk Dorp Oost te bepalen, door deze af te zetten tegen de duurzaamheid scores van de bestaande wijken Malzwin en Doorzwin. Den Helder gebruikte DPL in de pre-ontwerpfase van Dorp Oost en voor de monitoring van Malzwin en Doorzwin. In de startnotitie voor de ontwikkeling van Dorp Oost is DPL als toetsingsinstrument opgenomen. Met DPL kan voor Dorp Oost een duurzaamheidsambitie worden gekozen. Na de eerste inventarisaties met DPL traden er verandering in de fasering op. Het bleek dat met de komst van de nieuwe woonwijk Dorp Oost er in de woonkern Julianadorp een grotere vraag naar voorzieningen (scholen, sportcluster, lichtere bedrijven, huisartsenposten) ontstaat en dat de verkeersafwikkeling van en naar Julianadorp moet worden verbeterd. Alvorens het ontwerp voor Dorp Oost verder uit te werken wordt voor Julianadorp nu eerst een structuurplan voorbereid waardoor vrijwel zeker de uitgangspunten voor Dorp-Oost zullen worden aangepast.

Tijdbesteding

Het verzamelen van de benodigde gegevens kostte ongeveer 50 uur. Het invoeren van de gegevens in het model kostte ongeveer 1,5 uur.

Resultaten

Met DPL is de duurzaamheid van twee bestaande wijken beoordeeld. De resultaten van deze pilot kan de gemeente Den Helder gebruiken bij de planontwikkeling van Dorp Oost. Het ontwerpproces van Dorp Oost duurt nog voort dus uitspraken over de bijdrage van DPL aan het ontwerpproces zijn nog niet te doen.

Tot slot

DPL wordt in de reguliere ruimtelijke planvorming van Den Helder opgenomen. Dit betekent dat toekomstige ruimtelijke plannen met DPL ontwikkeld en getoetst gaan worden. De gemeente Den Helder gaat hiervoor een kader ontwikkelen.

4.2. Den Haag

De pilots

Op 1 september 2004 heeft de gemeente Den Haag het evaluatieverslag geschreven. Met veel plezier en enthousiasme is in den Haag aan het project DPL2 gewerkt. Twee locaties zijn in Den Haag voor de DPL pilot geselecteerd, de wijken Rustenburg-Oostbroek en Moerwijk in de bestaande stad. Het gaat om twee grote wijken met sterke verschillen. Rustenburg-Oostbroek bestaat uit 8500 woningen, vrijwel geheel in particulier bezit. Moerwijk bestaat uit 10350 woningen, bijna volledig in het bezit van woningcorporaties. In de twee wijken staan de komende jaren belangrijke veranderingen op stapel staan. In Moerwijk heeft al gedeeltelijke sloop en nieuwbouw plaatsgevonden, maar de grote vernieuwingsslag komt de komende jaren. In Rustenburg-Oostbroek is het plan om woningen samen te voegen of anderszins aan te passen aan de eisen van de moderne tijd. De woningen zijn nu vaak te klein om aan de vraag van de markt te voldoen.

Het de gemeente interessant om met het instrument DPL2 te kijken of dit programma tot uitkomsten zou leiden die een meerwaarde zouden kunnen hebben voor duurzaamheid in de hele stedenbouwkundige herstructureringsopgave. Bij de aanvang van het project is in overleg met TNO Bouw voor beide wijken een aantal scenario's opgesteld met verschillende duurzaamheidsscenario's. Doel van de scenario's was om zicht te krijgen op de invloed van verschillende duurzame ambities op de resultaten van DPL. Eerst is de nul situatie berekend om een beeld te krijgen van de huidige kwaliteit van de wijken. Vervolgens zijn de effecten van een "realistisch" en een "meer duurzaam" scenario berekend. In het laatste scenario is veel aandacht besteed aan de thema's: groen en waterbeheer. Bij de meest duurzame variant is uitgegaan van meest vergaande beschikbare technologie bij bestaande type bebouwing.

Gegevens verzamelen

Na het vaststellen van de scenario's is gestart met het verzamelen van de binnen de gemeente aanwezige gegevens. De gemeente Den Haag beschikt over "Den Haag in Cijfers", een volledig geautomatiseerd systeem waarin een schat aan voor DPL relevante informatie aanwezig is. Het systeem is ook te raadplegen vanaf het Internet, zodat iedereen de gegevens kan bekijken. Niet alle informatie was beschikbaar in het formaat dat ingevoerd diende te worden in DPL2. Met een vertaalslag was de beschikbare informatie meestal goed in te voeren in het instrument. Uiteindelijk resulteerde dit in een beschikbaarheid van ruim 80% van de gegevens voor DPL, waarmee de gemeente gelukkig was.

Resultaten presenteren

De gekozen presentatiemodule van DPL2 is helder en overzichtelijk. Op het openingsscherm wordt een overzichtelijke presentatie gegeven met duidelijke scores op de verschillende thema's. Tegelijkertijd bestaat de mogelijkheid om binnen het instrument dieper op de resultaten in te zoomen. Dit maakt het programma flexibel. De presentatie leverde op een aantal punten nog wel problemen op. Niet elke indicator was goed gecorreleerd met de ingevoerde gegevens. Dit is besproken met TNO Bouw, waarna verbeteringen aan DPL2 zijn aangebracht.

Het draagvlak en aandacht voor duurzaamheid

De gemeente Den Haag heeft duurzaamheid hoog in het vaandel staan. Gestreefd wordt naar een duurzame ontwikkeling van de stad, en de inzet van kwantitatieve, objectieve rekenmodellen kunnen daar een hele belangrijke rol in spelen. Essentieel is dat de acceptatie van een dergelijk model op een brede wijze gestalte krijgt. In een aantal gesprekken met relevante andere afdelingen binnen de gemeente is dit punt duidelijk naar voren gekomen. Duidelijk werd dat de behoefte aan een DPL instrument er wel is. Daarbij dient per ontwerpogave gekeken te worden of het instrument DPL het meest passende is.

Sommige ontwerpogaven hebben uitsluitend betrekking op een gebouw, terwijl DPL op wijkniveau is gericht. Ook is het zo dat niet alle indicatoren voor een bepaald plan relevant hoeven zijn. Gelukkig is DPL2 zo uitgerust, dat niet alle indicatoren meegenomen hoeven te worden. Sterk punt is verder dat met behulp van het instrument binnen de gemeente goed over duurzaamheid (zeer breed begrip) kon worden gecommuniceerd tussen diverse afdelingen.

Tijdsbesteding

Het opstellen van de scenario's, het verzamelen van de gegevens en de juiste interpretatie ervan kostten de meeste tijd. Aanpassing van de invoer vervolgens neemt ook redelijk wat tijd in beslag. Daarbij dient men rekening te houden dat dit de eerste rekenexercitie van Den Haag met DPL2 betrof. De beschikbaarheid van de gegevens kwam uiteindelijk uit op ruim 80%, hetgeen heel hoog genoemd kan worden. Een verdere aanpassing van DPL2 aan de bestaande datastructuur van "Den Haag in Cijfers" kan dit getal boven de 90% brengen, zonder veel extra tijdsbeslag. Geconcludeerd kan worden dat de tijdsbesteding geen serieuze belemmering voor het gebruik van DPL vormt. De afdeling bouwfysica en bouwecologie beschikt over de nodige expertise om het gehele traject te begeleiden.

Resultaten

De resultaten van de berekeningen zijn nog niet altijd even helder en eenduidig. Wanneer het projectteam DPL nog eens goed kijkt naar de rekenmodule zal dit probleem naar verwachting zeer snel tot het verleden behoren. De oplossing hiervan is wel van groot belang, een instrument met "logische" eindresultaten zal de acceptatie van het instrument sterk kunnen stimuleren. De gekozen presentatievorm, een sheet met alle indicatorscores, sprak de gemeente den Haag zeer aan. Er zijn nog kleine aanpassingen nodig om de helderheid te optimaliseren.

Tot slot

Zoals gezegd, het was interessant om met dit instrument te werken. De gemeente Den Haag vindt het belangrijk om al vanaf het eerste begin bij de ontwikkeling van objectieve, kwantitatieve rekenmodellen die praktisch bruikbaar zijn, actief aanwezig te zijn. De gemeente wil graag de verdere ontwikkeling van het instrument actief volgen. Op welke schaal en met welke intensiteit het instrument uiteindelijk in de besluitvorming zal worden opgenomen hangt echter van vele factoren af. Het belang van het praktisch toepasbaar karakter van het instrument dat duidelijk, objectief en flexibel is, mag zeker niet worden onderschat.

5. Aanbevelingen

Aan de hand van de ervaringen opgedaan in 6 stappen van DPL 2 zijn de volgende conclusies geformuleerd:

Stap 1: Voorbereiding;

Als resultaat van de voorbereiding zijn 2 gemeenten bereid gevonden deel te nemen in het project en is overeenstemming bereikt met de Begeleidingscommissie over het doel van het instrument. DPL 2.0, heeft een afgebakende functie gekregen: het is een instrument dat de duurzaamheid van een wijk meet.

Stap 2: Methodiek ontwikkeling;

Als resultaat van de methodiekontwikkeling is DPL 1.0 uitgebreid met aspecten en indicatoren voor economie (Profit). Voor leefbaarheid (People) en Milieu (Planet) zijn de aspecten, indicatoren en rekenregels verder ontwikkeld en verfijnd voor zowel bestaande als nieuwe wijken.

Stap 3: Opstellen van referentieprofielen van wijken

Belangrijke handicap bij de aanvang van het project was dat gemeenten bij het meten van de duurzaamheid van hun wijken nog geen vergelijkbasis hadden in de vorm van resultaten voor referentiewijken. Dit is vooral van belang omdat verschillende typen wijken verschillende kansen voor duurzaamheid hebben. In DPL2 is ervoor gekozen om de referentiewijken in te delen aan de hand van de wijktypologie in het Nationaal Pakket Duurzame Stedenbouw. De Begeleidingscommissie heeft hiermee ingestemd. Er zijn zes referentiewijken in het instrument ingevoerd.

Stap 4: Bouw van nieuw prototype DPL2.0;

Op basis van de vernieuwde set aspecten en indicatoren is een tweede prototype instrument ontwikkeld waarmee de gemeenten zelf (met hulp van TNO en IVAM) van vier wijken de duurzaamheid hebben bepaald. Verder is de bruikbaarheid van het programma sterk verbeterd. Het huidige instrument is nog niet een kant en klaar softwarepakket voor de markt.

Stap 5: Pilots bij gemeenten;

Hoewel de ervaringen van gemeenten den Haag en den Helder verschillend zijn qua toepassing en randvoorwaarden, kan worden gesteld dat het prototype instrument voor zijn functie goed heeft gefunctioneerd. De invoergegevens zijn voor het grootste deel beschikbaar en kunnen redelijk snel worden gevonden. Voor wat betreft het gebruik van de resultaten in het beleidsproces zijn de conclusies van gemeenten weergegeven in hoofdstuk 4.

Stap 6: Evaluatie en opstellen aanbevelingen

Tenslotte zijn tijdens de evaluatie van het project met de begeleidingscommissie en de projectgroep de volgende algemene aanbevelingen naar voren gekomen:

- DPL moet zich nu zelf gaan bewijzen, de voordelen van DPL moeten nu breder worden verspreid;
- DPL heeft verschillende toepassingsmogelijkheden. Het kan als worden gebruikt voor/als:
 - het aanwijzen van sterke en zwakke duurzaamheidsaspecten van een wijk;
 - het opstellen van ambities voor een planproces;
 - het doorrekenen van verschillende planscenario's voor een wijk;
 - het vergelijken van wijken met andere wijken;
 - kwaliteitsatlas van duurzaamheid voor bewoners en bestuurders;

- communicatiemiddel bij integratie van milieubeleid in ruimtelijke planning.
- Doe meer ervaring op DPL op. Er moeten snel nieuwe referenties worden ingevoerd. Meer referenties maakt DPL interessanter en geeft een vergelijkingsbasis voor een duurzame wijk en meer draagvlak bij wethouders.
- Houdt aansluiting bij andere instrumenten, vooral bij ontwerpinstrumenten, zoals de duurzaamheidskansenkaart (DKK) in Almere. Daarmee is DPL beter in te passen in de praktische werkprocessen binnen gemeenten en andere doelgroepen

Bijlage 1. Leden van de begeleidingscommissie DPL2

Adrie de Groot-van Dam (P)
TNO Bouw

Mariel van Tetrode
Gemeente Gorinchem

Axel de Boer (A)
Ministerie VROM

Joop Machielse (A)
Provincie Utrecht

Bert Mathijssen
Bouwfonds

Jörg Blass
Nationaal Dubo Centrum

Claudia Bouwens (A)
SEV

Jos Verlinden (P)
Ministerie VROM

Erwin Lindeijer
Gemeente Almere

Kathrin Becker (A)
Ministerie VROM

Esther Balvers (A)
Gemeente Den Haag

Lianda Sjerps
Gemeente Apeldoorn

George de Loos (P)
Gemeente Den Helder

Mark van der Werff (A)
Unie van Waterschappen

Gerbrand Naeff
Gido

Michiel Hillenius
NOVEM

Gerk Jan Kuipers
Gemeente Leeuwarden

Peter van Murk (A)
Provincie Zuid-Holland

Hans Bueno de Mesquita
Gemeente Haarlem

Peter Schildwacht
Gemeente Utrecht

Harro Verhoeven
CROW

Robin Seijdel (P)
TNO Bouw

Hein Struben
Hein Struben Advies

Ruud Baartmans (P)
TNO-MEP

Henk Heijkers
Gemeente Den Haag

Marjolijn Burggraaff (P)
Ministerie VROM

Jan Ensing (A)
Gemeente Rotterdam

Werncke Huslage
Provincie Zuid-Holland

Jeroen de Hoog (P)
Gemeente Den Haag

Wilbert van Zeventer
Ministerie LNV

Jeroen Harbers (A)
Woningbouwvereniging Midden Brabant

Wim Knoppert (A)
Provincie Gelderland

Bijlage 2 Evaluatievragen DPL-2 pilots Den Helder en Den Haag

Gegevens verzamelen

1. Hoe is het verzamelen van de voor DPL benodigde gegevens binnen uw gemeente verlopen?
2. Welke bronnen per indicator heeft u hiervoor gebruikt (bijvoorbeeld collega's, andere afdelingen, GIS, literatuur, statistische gegevens, etc.)?
3. Welke gegevens waren eenvoudig te verzamelen (en pasten 1-op-1 in DPL)?
4. Welke gegevens waren pas na bewerking (bijvoorbeeld na aggregatie) in DPL te gebruiken?
5. Welke gegevens waren niet beschikbaar, en wat was hiervan de oorzaak (bijvoorbeeld helemaal niet beschikbaar, alleen beschikbaar op schaalniveau van gemeente, in andere klassenindeling, etc.)
6. Welke invoer lijkt u niet relevant?

Gegevens invoeren

7. Wat vindt u van de wijze waarop de gegevens van DPL moeten worden ingevoerd?
8. Zijn alle invoervelden beschikbaar?
9. Zijn alle invoervelden logisch?

Resultaten presenteren

10. Op welke wijze heeft u de resultaten gepresenteerd: op themaniveau (10), op indicatorniveau (26), of een combinatie?
11. Wat vindt u van de wijze waarop de resultaten van DPL worden gepresenteerd?
12. Welke keuze uit de thema's/indicatoren maakt u: een brede keuze (alle thema's/indicatoren) of juist een beperkte keuze (selectie van thema's/indicatoren)?
13. Welke van de 26 indicatoren zijn nuttig geweest, welke niet (toelichten; per indicator benoemen)?
14. Welke van de 26 indicatoren zijn helder geweest, welke niet (toelichten; per indicator benoemen)?
15. Welke indicatoren zijn bruikbaar voor het beleid in uw gemeente?
16. Wat vindt u van de lay-out?

Draagvlak/aandacht voor duurzaamheid

17. In welke fase van de wijkontwikkeling heeft DPL een rol gespeeld?: programmafase, ontwerpfase, beheer/monitoring, evaluatiefase?
18. Welke toepassing (evaluatie, programmeren, monitoren) heeft DPL?
19. Hoe heeft DPL in de gemeentelijke ontwerp/projectgroep gefunctioneerd? Als ontwerp/projectgroep doelen we in eerste instantie bij gemeente Den Haag op Jeroen de Hoog en Henk Heijkers en bij de gemeente Den Helder op George de Loos en Marijn Willems.
20. Hoe heeft DPL gefunctioneerd naar betrokkenen buiten de ontwerp/projectgroep? Hiermee doelen we op de direct bij de wijkontwikkeling betrokken collega's die geen deel uit maken van de ontwerp/projectgroep.
21. Heeft de DPL pilot bijgedragen aan het draagvlak/aandacht voor duurzaamheid binnen uw gemeente, en zo ja: op welke wijze?
22. Worden plannen door DPL duurzamer?
23. Wat gaat u doen met de resultaten van de pilot?
24. Heeft DPL een nuttige bijdrage geleverd aan het ontwerpproces?

Tijdbesteding

25. Hoeveel tijd heeft u besteed aan het verzamelen van de gegevens?
26. Hoeveel tijd werd besteed door collega's die gegevens aanleverden (svp specificeren per aanleverende dienst/afdeling/soort gegevens)?
27. Hoeveel tijd had u nodig om de gegevens in te voeren?

Resultaten

28. Wat waren vooraf aan de pilot uw verwachtingen ten aanzien van de resultaten van DPL?
29. Zijn deze verwachtingen ten aanzien van de resultaten uitgekomen?

Tot slot

30. Wilt u DPL verder gaan gebruiken, zo ja: hoe/waar?
31. Welke aanpassingen zijn er nodig?